

«Pisanky» (kraslice)

na najvyššom mrakodrape v New Yorku

ako aj

v archeologických nálezoch už v 10. storočí

► Gréckokatolícke *pisanky* na poslednom poschodí najvyššieho mrakodrapu v New Yorku (jedného z „dvojičiek“ zničených 11. septembra r. 2001)

► Archeologické nálezy *pisaniek* v hrobách už z 10. storočia

► Teologický význam Paschy a *pisaniek-kraslíc*

► Historický exkurz do prahistórie písania

Najvyššie mrakodrapy v New Yorku pred ich teroristickým zničením (dnes už neexistujú)

***Pisanky* na kymácajúcom sa najvyššom mrakodrape v New Yorku**

Keď Košičan **Jozafát Vladimír Timkovič, OSBM (1964)** robil v rokoch 1989-1990 svoj baziliánsky noviciát v Glen Cove, Long Island, New York, USA, raz asi desiat novici a scholatici v rámci výletu so svojim vychovávateľom-magistrom navštívili aj najvyšší mrakodrap v New Yorku (jeden z dvojičiek zničených v teroristickom útoku 11. septembra r. 2001). Mrakodrap sa majestátne týčil k oblohe do výšky vyše 400 metrov. Timkovič sa však na najvyššom poschodí cítil veľmi zle a bol naozaj rád, keď sa odtiaľ čím skôr dostali preč. Prečo?

Na poslednom poschodí mrakodrapu bola pre turistov pripravená "šibeničná atrakcia" – asi meter po celom obvode poschodia bola podlaha presklená

sklom a práve tá sklenená časť prečnievala von-mimo budovu, takže cez ňu, keď sa na ňu odvážlivec postavil, sa dalo pozeráť strmhlav dole na kolmé steny prevysokého mrakodrapu a na ulice pod ním. Na to však bolo potrebné mať aj poriadny žalúdok! A to ešte nebolo všetko! Keď sa totiž Timkovič opatrne naklonil nad sklo pod sebou, všimol si, že sa celý mrakodrap v poryvoch mierneho vetra kymáca-hýbe. A tie amplitúdy na najvyššom poschodí boli viac ako jeden meter! – Keď sa totiž človek zahľadel cez sklo dole, najprv videl celú budovu, na ktorej okraji stál, a to až dospodu na ulicu pod ním s miniatúrnymi autíčkami a ľuďmi-mravcami. A v zápätí, keď bola opačná amplitúda kymácania budovy, tak kolmá stena budovy, na ktorej stál, zmizla zo zorného poľa priamo kdesi pod nohami a človek sa s celou budovou náhle naklonil dopredu ponad priepasť-ulicu v hĺbke. To každému z prítomných v momente vyrazilo nielen dych a zovrelo srdce v smrteľnej úzkosti, ale aj vystrelilo srdečný tep ešte vyššie ako samotný mrakodrap. Aj tí najodvážnejší znenazdajky opatrne ustupovali od nebezpečného skla. Divák i nenormálne vysoká, ako keby podnapitá budova, na ktorej šiji divák "sedel", práve spoločne strácali rovnováhu ani po nejakom fláme... Ľudský pozorovateľ bol pritom bezmocne pasívny, nepríjemne ponechaný napospas vôli, či nevôli na mieste nerozhodne prešľapujúceho obra. Timkovičovi po celom tele naskočila husia koža a akoby upír, či ukrutná

pijavica sajúca z neho život ho posadla neodbytné hrozivá myšlienka: čo keď práve teraz sa celá budova zosype?...

— *Tak tu, v tejto budove by som žiť, ani pracovať v žiadnom prípade nechcel ...*, pomyslel si a s tlúčim srdcom, ktoré sa i proti jeho vôli chystalo z hrude vyskočiť, sa ukradomky pozrel po ostatných o pár rokov mladších spolunovikoch a scholastikoch, ktorí boli takmer všetci z Brazílie. Všetci sa tvárili akože normálne, avšak boli napodiv priveľmi ticho.

Keď vstupovali do mrakodrapu, boli všetci baziliánski mládenci ako vždy samý vtíp a žart, ich *džavotu* v brazílskej portugalčine nebolo konca. Keď sa viezli nahor výťahom veľkou rýchlosťou niekoľko minút a vyššia gravitácia im prikovala žalúdky k podlahe výťahu, citelne zmĺkli a nálada viditeľne klesla o niekoľko stupňov... a teraz, keď sa z padajúceho mrakodrapu cez sklo dívali do hĺbky pod sebou, nastalo hrobové ticho a nálada už bola pod bodom mrazu. Bol to nečakaný, až do špiku kostí zmrazujúci dotyk života so smrťou prichádzajúcou náhle a nečakane ani zlodej.

Posvätné ticho prerušil Timkovič. Pred všetkými otvorene a bez akýchkoľvek okolkov navrhol magistrovi noviciátu **o. Philipovi Patrickovi Johnovi Sandrickovi, OSBM (1959)**, aby čím skôr ukončili svoju turistickú obhliadku mrakodrapu v obave, že spadne... Magister s vážnou tvárou i vnútorným uznaním opodstatnenosti námietky síce horlivo tvrdil, že budova spadnúť nemôže, lebo so znepokojujúcim neustálym kymácaním architekti určite počítali... No v jeho hlase už nebolo, akokoľvek sa namáhal, až tak veľa presvedčenia, takže všetci chvatne nastúpili do výťahu a pakovali sa späť na rodnú matičku zem. Bolo vidno, že aj magister sám sa o iskierku rozveselil, keď sa rýchlovýťah takmer voľným pádom pobral smerom nadol, teraz naopak, proti gravitácii so srdcom a hlavne žalúdkom pasažierov v ich temer vyschnutých hrdlách. Byť dole zo šialeného mrakodrapu a svojimi nohami spočínúť na pevnej milej zemi bolo každému nevídanou úľavou... Až tam, v bezpečnej vzdialenosti mimo mrakodrapu, na uliciach zamračeného a upršaného New Yorka, keď im čerstvý vlhký vetrik svojou rosou prečesával spotené vlasy a ochladzoval rozhorúčené hlavy, si všetci bez rozdielu s neskrývanou radosťou z hlboka vydýchli a vrava začala pozvoľna naberať pôvodné bezstarostné obrátky ...

O niečo viac ako 10 rokov budova (i s dvojičkou) spadla. Je však isté, že jej teroristi k tomu nemuseli príliš pomáhať. Vrazili do nej obrovským dopravným lietadlom a ona sa svojou vlastnou váhou i napriek železobetónovej nezničiteľnej konštrukcii pomaly, ale iste, veľmi dôstojne zosypala ani naskladané do výšky cirkusantské papundekľové karty... Gravitáciu – zemskú prítlačivosť človek neoklame. Architekti nepočítali, že do budovy vrazí dopravné lietadlo s plnými nádržami leteckého benzínu.

Na onom hrôzostrašne-atraktivnom najvyššom poschodí prístupnom pre turistov celého

sveta si však Timkovič stihol všimnúť, že v strede za vitrínou boli vyložené celé stovky rozlične *popísaných* od slnka už dosť trápne vyblednutých gréckokatolíckych *pisaniék* (na štítku pred nimi boli označené ako ukrajinské) ... Timkovič sa v duchu trochu aj rozhorčoval, prečo americkí Ukrajinci tam *pisanky* nevymenia za nové-sviežo nafarbené... A hneď to povedal aj magistrovi, že totiž tie od slnka vyťahané *pisanky* sú zlou reklámou Ukrajincov v Amerike. Magister mu uznával, ale bolo vidieť, že nevie, kto z Ukrajincov tam tie *pi-*

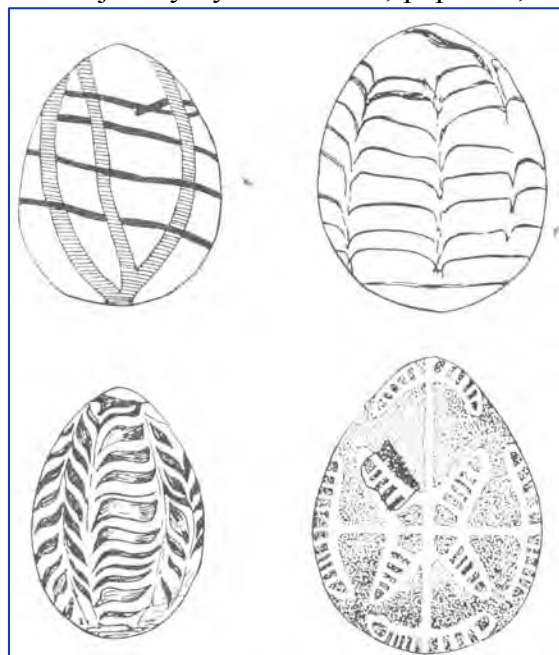
sanky dal, a teda by ich mal aj z času na čas obmieňať. Ukrajincov je v New Yorku totiž veľa, a to nielen gréckokatolíkov, ale aj pravoslávnych. Pre Američanov a turistov boli *pisanky* (zdobené a farbené varené kuracie vajíčka...) tak či tak ozajstnou raritou... a zároveň súčasťou americkej kultúry, lebo v USA žijú mnohopočetní Američania – pôvodom Ukrajinci.

Pisanky sú charakteristikou gréckokatolíkov a pravoslávnych a ich byzantského cyrilometodejského obradu aj v USA. *Pisanky* v onom mrakodrape boli aj vtedy, keď sa zosypal v dych vyrážajúcom strašnom teroristickom útoku v roku 2001. Pod ruinami oboch najvyšších mrakodrapov tragicky zahynulo skoro tri tisíc ľudí. V troskách spolu s nimi ležali i gréckokatolícke *pisanky*... Presne tak ich archeológovia objavili v kresťanských cyrilometodejských hroboch z 10. storočia. *Pisanky* sú totiž symbolom vzkriesenia z mŕtvych a kedysi ich vkladali do hrobov spolu s drahými zosnulými na znak očakávania vzkriesenia z mŕtvych...

Archeologické nálezy *pisaniek* v hroboch už z 10. storočia

«*Pisanky*» – v slovenskom preklade veľkonočné vajíčka-kraslice, to nie je, ako by sa pre niekoho neznaleho na prvý pohľad zdalo, nejaký *blbý rusnácky novodobý výmysel*. Dokazujú to archeologické nálezy z územia, kde pôvodne bol, alebo ešte dodnes je zachovaný byzantský cyrilometodejský obrad... U rímskokatolíkov sa totiž nikde na svete Pascha (*kulič* = koláč) nesväťí a následne ani vajíčka-*pisanky*-kraslice nefarbí a tobôž nie píše, ani nijako nezdobia... Zdobia sa a píše len tam, kde niekedy v minulosti rímskokatolíci boli gréckokatolíckmi.

Moderná archeológia objavila v staroslovanských hroboch z 10. až 13. storočia z hrnčiarskej hliny vymodelované, popísané, hrnčiarskou glazúrou, tj. rozličným prírodným anorganickým farbivom (najčastejšie červeným – odtiaľ novodobý názov «kraslice» od ruského *krasnyj*-červený) zafarbené a v ohni vypálené keramické vajcia

Pisanky z 10. storočia nájdené v staroslovanských hroboch v Poľsku

(obr. prevzatý z Z. Hilczerówna, «*Pisanky*», *Słownik starożytności słowiańskich* [Labuda G., Stieber Z. ed.], IV, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1977, str. 115).

stl. «*писанкы*» = slov. «*pisanky*». Našli ich na mnohých staroslovanských pohrebiskách v **Poľsku**: v Opole, Wrocław, Międzyrzeczu, Nowogrodzie Wielkim..., v **Čechách**: v Čáslavi..., **na Rusi**... na nespočetných miestach sa v hroboch zosnulých našli aj priamo prírodné vajecné škrupinky z farebných vajec-*pisaniek*.¹

U gréckokatolíkov na Slovensku, ale aj inde vo svete na územiach cyrilometodejského byzantského obradu, sa dodnes bežne takéto čiarami pokryté-ozdobené a rozličnými farbami zafarbené slepačie natvrdo uvarené vajíčka-*pisanky* na Velikdeň-Páschu (Veľká noc) pripravujú na slávnostne prestretý veľkonočný stôl. Niekde je dodnes obyčaj, že škrupiny z už skonzumovaných vajecok-*pisaniek* sa odnášajú na cintoríny a tam sa zahrabávajú do zeme, kde ležia ich blízki zosnulí na pripomenutie faktu, že vstanú z mŕtvych na konci sveta...

¹ Porov. Z. Hilczerówna, «*Pisanky*», *Słownik starożytności słowiańskich* [Labuda G., Stieber Z. ed.], IV, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1977, str. 115-116; K. Jażdżewski, «*Ceramika*», *Słownik starożytności słowiańskich*, I, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1962, str. 231.

Čo predstavuje Velikdeň – Veľký deň (po rímskokatolícky a starozákonne tzv. Veľká Noc) pre bežného smrteľníka?

Za socializmu to boli jednodňové mimoriadne prázdniny: víkend (sobota a nedeľa) plus pondelok – Svetlý Pondelok. Dnes deti na Slovensku majú už dokonca tri mimoriadne dni prázdnin (!): víkend rozšírený o Veľký Piatok, Svetlý Pondelok (po rímskokatolícky tzv. Veľkonočný pondelok) a Svetlý Utorok. Prázdniny detí samozrejme ovplyvňujú aj ich rodičov, lebo na dané dni si aspoň jeden z nich vyberá z práce dovolenku... A vo Veľkonočný Pondelok nepracujú ani rodičia, lebo je štátny sviatok.

Ľudia na Slovensku sú na tom vďaka historickej prítomnosti východného gréckokatolíckeho obradu aj tak ešte veľmi dobre, že im ateistický štát dáva tzv. Veľkonočný pondelok ako štátny sviatok – teda povinný deň pracovného voľna. Inde na Západe, napr. v sekularizovanej Kanade tomu tak nie je. Tamojší tvrdo sekularizovaní rímskokatolíci i gréckokatolíci v piatok ešte pracujú, v nedeľu oslávia Pásku (Velikdeň) a v pondelok je už opäť normálny pracovný deň – žiaden, ani cirkevný sviatok...

A čo iné mimoriadne prináša Pascha-Velikdeň v predstave bežného smrteľníka na Slovensku? To, že vo Veľký Piatok pred Paschou – Vzkriesením Hospoda nášho Isusa Christa je prísny-strohý pôst: bez mäsa i mliečnych výrobkov a len raz na deň sa možno dosýta najesť a dvakrát občerstviť... Sobota sa nesie v znamení príprav špeciálnych sviatočných jedál na nedeľné ráno Vzkriesenia: zo sladkého cesta s hrozičkami sa pečie špeciálny okrúhly koláč ozdobený uprostred krížom a vtáčikmi a vencom naokolo (všetko z cesta) tzv. Paska (Pascha) (symbolizujúca nebeský pokrm – Božiu Eucharistiu, teda samého Syna Božieho, Bohočloveka Isusa Christa); varená červená cvikla sa strúha a mieša s ohnivo páliacim chrenom; široko-d'aleko rozvoniavajú najchutnejšie domáce údené klobásky a varená šoudra-šunka; voskom sa zdobia a následne maľujú varené vajička – tzv. *pisanky* (po rímskokatolícky tzv. kraslice), varí sa sladký žltý syrec – hruška so sladulinkými hrozičkami... Celá Pascha (koláč-kulič) a trochu zo všetkého sa potom v nedeľné ráno vloží do košíka, prikryje parádnym obrúskom a nesie do cerkvi na posvätenie (svätenie Paschy). Robia to nielen gréckokatolíci a pravoslávni, podobne ako na celom svete, ale na Slovensku aj rímskokatolíci (čerstvo-bývalí gréckokatolíci)... V Čechách, ani na západnom Slovensku už napr. rímskokatolíci Pásku nenesú svätiť do kostolov (gréckokatolícky obyčaj už bol reformou Jozefa II. vytlačený preč zo života)... a to i napriek tomu, že archeológia nachádza i v Čechách cyrilometodejské *pisanky* v hrobách zosnulých z 10.-13 storočia...

Duchovný význam sviatku Paschy – Velikodňa (Veľkej noci)

Najhlavnejšia vo velikodňovom košíku je však **Pascha** (ľudovo označovaná aj ako *Paska*) – koláč (tzv. *kulič* alebo *artos*), ktorý tam nesmie nikdy chýbať. Tento nadzvyčajne chutný, v cerkvi posvätený koláč má pripomínať veriacim najdôležitejšiu a najhlavnejšiu vec, bez ktorej by sviatky vzkriesenia Isusa Christa, ani kresťanská viera nemali nijaký význam. A totiž, že ukrižovaný a vzkriesený Spasiteľ Isus Christos v deň svojej smrti (vo Veľký Piatok, ktorý začína už vo štvrtok večer západom slnka) ustanovil Božiu Eucharistiu. Jej prijatím (čo je aspoň raz do roka v čase veľkonočnom povinnosťou každého veriaceho) sa stávame jedno Telo s ním, zbožšťujeme sa a ak vydržíme (bez ťažkého hriechu) v takomto zbožštenom stave až do momentu svojej smrti, vystúpime s Ním aj do nekonečného šťastia na nebesia. Vo Sv. Písme sa totiž píše, že nikto nevystúpil na nebesia, len ten, ktorý z nebies zostúpil: Druhá Božia Osoba – Bohočlovek – Isus Christos («Nik nevystúpil do neba, iba ten, čo zostúpil z neba, Syn človeka. A ako Mojžiš vyzdvihol na púšti hada, tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka, aby každý, kto verí, mal v ňom večný život», Jn 3,13-15). Ľudia sa do neba môžu dostať len v Isusovi Christovi, a to tak, že sa stanú s Ním jedno – že Ho zjedia v Božej Eucharistii pod spôsobom pšeničného chleba a hroznového vína. V Božej Eucharistii sa kresťania stávajú jedno Telo s Hospodom Isusom Christom.

Ináč sa do neba nedá dostať, len s Christom, v Christovi a skrze Christa. Túto vrcholne dôležitú základnú pravdu viery pripomína každému Pascha, ktorú si v košíkoch v nedeľu Vzkriesenia veriaci odnášajú domov na slávnostne prestretý, pod dobrotami sa prehýňajúci stôl, symbolizujúci po štyridsaťdňovom postení práve onú nebeskú blaženosť, ktorá čaká každého spaseného v Christovi po smrti len ako stav duše, avšak po všeobecnom vzkriesení z mŕtvych na konci sveta a po celú večnosť i so vzkrieseným telom na novej zemi...

Velikdeň – "veľká Pascha" (Paska), Vianoce – "malá Pascha" (bobaľky)

«Pascha», z hebrejského «פסח» [čítaj: *pesach*] znamená v preklade *prechod*. Je to nielen starozákonná spomienka-oslava oslobodzujúceho veľkonočného *prechodu* smrtiaceho anjela cez Egypt (vyslobodenie židov z otroctva), ale predovšetkým zbožstvujúceho velikodňového Príčastia-Prijímania, tj. *prechodu* zo zeme do neba, ktorý sa môže zrealizovať len a len cez Eucharistického vzkrieseného Christa. Eucharistický Isus Christos je onou Paschou = *prechodom* zo zeme do nekonečne krásnej a večne trvajúcej nebeskej blažennosti.

A to pripomínajú veriacim nielen texty voskresnej Utrene («...*Páscha Christos izbávitel'* ...; «...*Ó, Páscha veľija i svjaščénnijšaja, Christé!*...»), ale aj sladký (*mňam, mňam* – lebo i samotné nebo je *mňam, mňam*) chutný koláč Pascha. Podobne na Vianoce (kedy si veriaci pripomínajú narodenie malého Isuska) sa jedia *mňam, mňam* sladké bobaľky (alebo *kuša* – napučaná pšenica s medom, hrozičkami a orechmi). Na Vianoce totižto v raji stratený strom života ešte len zakvitol (pozri tropár predpraždenstva Roždestva) – bobaľky aj Isusko sú teda malé, na Velikdeň však strom života (=drevo kríža) už zarodil životodárne ovocie, keď Christos už ustanovil svojou smrťou na kríži a vzkriesením Božiu Eucharistiu – tak *mňam, mňam* veľký sladký koláč – Pascha = Paska.

Symbolika písaniek – farbených vajíčok

Ako už bolo podotknuté, kresťan sa v Božej Eucharistii (keď ju zje) stane jedným Telom s Isusom Christom a v Ňom po smrti sa dostane do spoločenstva Presv. Trojice – do neba (najprv len ako duša, lebo jeho telo ostáva tu na zemi na cintoríne). Na konci sveta, po všeobecnom vzkriesení a Poslednom súde sa duše zosnulých opäť spoja so svojimi znovaoživenými telami. Spravodliví potom budú naveky šťastní s Bohom a v Bohu nielen ako duše, ale ako plní ľudia, teda aj s telami. A toho symbolikou na Velikdeň je kuracie vajíčko. Vajíčko sa zdá byť mŕtve-nehybne... Nič sa na ňom nedeje. A naraz *ťuk-ťuk* – čosi z vnútra začne ťukať a z mŕtveho vajíčka, vylezie milučké žltučké kuriatko... Živé kuriatko, ktoré sa vyslobodí zo zdanlivo mŕtveho-nehybneho vajíčka symbolizuje vzkriesenie mŕtvych tiel. Vajíčko sa zdá mŕtve-nehybne, a naraz sa z neho ukáže život... Tak bude aj na konci s mŕtvymi, rozpadnutými ľudskými telami... Kresťania žijú v radostnom očakávaní všeobecného vzkriesenia z mŕtvych – a toho symbolikou sú na Velikdeň *pisanky* (kraslice). Kresťania na nich písali radostnú novinu, že keď Christos vzkriesol, spolu s ním vzkriesneme aj my.

V cerkvi sa spieva radostný tropár vzkriesenia *Christos voskrese* a aj ľudia si počas nasledujúcich 40 dní vzájomne nezdravia tradičným «Sláva Isusu Christu», ale «Christos voskrese» – *Christos vzkriesol*, na čo si odpovedajú: «Vo istinu voskrese» – *skutočne vzkriesol*. Tým vyjadrujú a vzájomne si pripomínajú základnú pravdu kresťanskej viery, že pred 2000 rokmi Isus Christos – Syn Boží a človek (Bohočlovek) v jednej Božej osobe bol za hriechy celého ľudstva usmrtený-ukrižovaný na kríži (Veľký Piatok), ale na tretí deň (nedeľa-Velikdeň) vstal z mŕtvych. Následne si uvedomujú, že Jeho silou a mocou aj všetci ľudia, na konci sveta budú vzkriesení ... jedni (ktorí skrze Božiu Eucharistiu budú jedno Telo s Ním) pre život večný, druhí pre večné odsúdenie (podľa toho či zomreli v ľažkom hriechu, alebo nie).

Ako sa pripravujú *pisanky*

Ako už bolo spomenuté vyššie, vo Veľkú Sobotu sa po rodinách píše (pozri ďalej) a maľujú varené vajíčka. Dnes v moderných časoch sa varené vajíčka (musia byť biele, aby ich nová farba bola čo najkrajšia) maľujú na rozličné farby: červeno, žlté, zeleno, modro... V drogérii sa kúpi farba na vajíčka, rozpustí sa vo vode v hrnci podľa priloženého návodu a vložia sa do nej vopred uvarené vajíčka. Do farebnej vody sa pridáva trochu octu, ktorý reaguje s vápnikom vajíčok a potom ich farba je nielen trvalejšia, ale aj jasnejšia a krajšia. Po vybratí a vysušení sa vezme kúsok údenej slaniny a ním sa nafarbené vajíčka pomastia – aby sa pekne leskli (rodinné tajomstvo lesku vajíčok a živších farieb)...

Tí menej leniví uvarené a vychladené vajíčka pred farbením aj zdobia: vezme sa nejaká plytká kovová krabička (najdostupnejšia bola kedysi od boxu-leštidla na topánky), do nej sa vložia kúsky vosku zo sviečky a pod ňu sa zapáli sviečka. Potom sa na koniec nejakej paličky (stačí nejaký rovnejší a optimálne hrubý konárik zo stromu) napichne špendlík s kovovou hlavičkou. Potom sa do roztaveného vosku kovovej krabičky upevnenej nad plameňom sviečky striedavo namáča hlavička špendlíka a rýchlo tuhnúca prievitná tekutina sa rezko (aby nestihla stuhnúť) nanáša na vyvolené vajíčko.

Čo sa dá s tým voskom robiť? Len čiary – ale to vôbec nie je málo – v skutočnosti sú to klíny. Tam, kde sa hlavička špendlíka namočeného do roztaveného vosku prvýkrát dotkne vajíčka je vosková čiara hrubšia a potom sa postupne stenčuje... Takýmito klinmi-čiarami z vosku, tj. v podstate *klinovým písmom* (pozri ďalej) sa vyzdobí-popíše celé vajíčko. Z grafických znakov je napr. päťcípá hviezdička prahistorickým symbolom vzkriesenia (ironické je, že je to v podstate komunistická hviezdička a komunisti vo vzkriesenie neverili); šesťcípá hviezdička ako symbol narodenia (Isusa Christa v Betleheme), osemcípá hviezdička (porov. sumerské «» = akkadské «» [anu] ¹ boh, ² nebo) symbol nového počiatku – vteleného Boha Isusa Christa³... Inteligentnejší (čo vedia aj cyriliku) niektoré vajíčka popíšu napr. veľikodňovým pozdravom:

ХРИСТОУ БОЖЕЦЕ! БО ІСТНУ БОЖЕЦЕ!

Keď sú vajíčka voskom popísané, potom sa farbia. Po vyfarbení a osušení sa vosk z vajíčok jemne vatou zošúcha preč a tam, kde bol pôvodne vosk, keďže tam farba nechytla, sa objaví krásne biely text klinového písma... Vajíčka, teraz už popísané, nafarbené a kúskom slaninky vyleštené *pisanky*, sa potom položia do košíka na čestné viditeľné miesto hneď vedľa majestátneho okrúhleho koláča – Paschy-Pasky a sviatočne svietia aj pri ich posväcovaní na nádvorí naokolo cerkvi.

Odkiaľ pochádza názov «*pisanky*»

Čiary od najstarších dôb predstavovali **písmená** (porov. gr. «*γράμμα*» [čítaj *grámma*] *čiara, písmeno*, odtiaľ pochádza slov. «gramotný» (ten, čo vie čítať a písať), «gramatika»...). Preto čiarami popísané vajíčka naši predkovia už od najstarších dôb nazývali «pisankami». «Písanka» (s dlhým «i») je slovenské slovo označujúce zošit-predmet, do ktorého, alebo na ktorý sa píše. «Písanka» (s krátkym «i») je mimochodom tiež čisto slovenské slovo označujúce veľkonočné vajíčko, na ktoré sa, podobne ako aj na ikony tiež píše. Vyššie spomínané staroslovenské hroby z 10. až 13. storočia nesú stopy cyrilometodejskej gréckokatolíckej kultúry. V pohanskej, ale aj v kresťanskej paschálnej (veľkonočnej) symbolike vajce predstavovalo-symbolizovalo vzkriesenie, život po smrti. Každý totiž vedel, že z nehybného vajca po určitej inkubačnej dobe vyskočilo živé kurča, čo je krásny príklad na vzkriesenie z mŕtvych. Písmo-čiary na vajci oznamovali radostnú nádej vzkriesenia alebo modlitbu. Preto sa maľované a popísané vajcia-*pisanky* kladli aj do hrobov (očakávanie vzkriesenia z mŕtvych), kde sa samozrejme do dneš-

² Porov. R. Borger, *Mesopotamisches Zeichenlexikon*, Münster, 2004, str. 248, 628.

³ Číselná hodnota mena «Isus» = staroslovensky «*иисусъ*» = gr. «*Ἰησοῦς*» *Ježiš* je 888 {= 10(I)+8(η)+200(σ)+70(ο)+400(υ)+200(ς)}.

ných čias zachovali len tie keramické. *Pisanky* ako také reprezentujú jeden z najstarších spôsobov písania.

Historický exkurz o písaní v prastaroveku

Bohom pohanov sa po hriechu Adama a Evy (análny coitus) stal mužský pohlavný úd («Čím kto hreší, tým aj potrestaný býva», (Mudr 11,16(17)) a podstatou pohanského kultu, tj. pohanskou bohoslužbou (= službou bohu) vo všeobecnom i plnom zmysle tohto slova, bolo pohlavné obcovanie ako také. Kult vytvára kultúru. Zbožštenie pohlavného údu malo preto priamy dopad i na samotnú kultúru a písmo. Písmo vykazovalo od samého počiatku svojho vzniku religiózno-sakramentálny posvätný charakter.

Vyššie spomínaného falického pohanského boha – mužský falus a jeho ejakuláciu reprezentovalo na nebi slnko a búrka (oheň-blesk a voda-dážď). Preto za prvotné a vôbec najstaršie písmo v histórii po celosvetovej Potope sa u pohanov považoval blesk (napísané slovo samým bohom – čiary na nebi) sprevádzaný počas búrky burácujúcim hromobitím (hovorené slovo boha) a spravidla hojným padaním vody-dažďa Odtiaľ, tj. zo staroslovanského (ďalej stsl.)

Podľa pohanských Praslovanov bol **hrom** (blesk) **hramotou** písanou samým bohom

«гръмъ» > «громъ» hrom pochádza aj stsl. «грамота» [*hramota*] písmo, napísaný text, gr. «γράμμα» čiara, písmeno, slov. «gramotný», «gramatika». Na druhej strane podobným-analogickým spôsobom, tj. za padania vody písal-písal *pes_(ar)*⁴=*pisár*, tj. mužský alebo samčí pohlavný úd močiacciurajúc v krátkych prerušovaných dávkach (podobne ako to robí značkujúci pes) na zvisle stojacú stenu, strom alebo inú prekážku. V oboch prípadoch sa vytvárala vždy iná a iná kresba-písmo-hramota.⁵

⁴ *Pesar* je mimo iného aj objekt, ktorý sa strká do maternice za účelom antikoncepcie, (porov. M. Ivanová-Šalínová, Z. Maniková, *Slovník cudzích slov*, Bratislava, 1983, str. 675).

⁵ Porov. veľkorus. «сверкать» *blýskať* (o blesku) a zemplínske «firkať» *kresliť rýchlymi ťahmi, čmárať, čarbať* (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník* (historicky dokumentovaný), Košice-Prešov, 2002 str. 249); «firkať» *pisár, notár (=fiškál)* a zároveň slov. «ffkať» (prerušovaným prúdom tekutiny, napr. vodou, slinami, dažďom).

«Písať», «pišať», «pisanka», «pero». Staroslovanské slovo «пѣсати» = čes. «psát» = slov. «písať» etymologicky priamo súvisí so stsl. «пѣсь» **1) pes, 2) pisár**; Samotné stsl. «пѣсать» = «писати» = slov. «písať» = čes. «psát» je prakticky, čo do pôvodu, priamo totožné so stsl. «пишати» = slov. «pišať» = tal. «pisciare» [čít. *pišare*] *močiť*, v pôvodnom doslovnom význame **pesat*=**psovat* (tj. *správať sa ako močou značkujúci pes, konať na psi spôsob*). Rytmicky, tj. v krátkych opakovaných dávkach vystrekovaný výron semena-ejakulátu alebo moču (u psa počas tzv. čúrania-značkovania) z trubice-rúrky samčieho (aj mužského) pohlavného údu sa stal analógiou písania, tj. výronu atramentu-černidla z pera, ktorým bola najprv dutá trubička vtáčieho pera-brka (porov. stsl. «пень» = lat. «penis» = tal. «pene» = čes. «péro» *penis*; slov. «pero» = angl. «pen»; porov. tiež rómske «mindža» *ženský pohlavný úd* a tal. «mingere» [*mindžere*] *močiť*⁶).

Tal. výraz «**scrivere**» [čít. *skrivere*], ako aj lat. «scribere» [čít. *skribere*] je prakticky totožné so slovenským «škrabať», teda s vyškriabavaním čiar tvrdším predmetom-kolom do mäkšej podložky (kameňa, dreva, ... vosku, plastickej hliny – neskôr vypálenej v ohni...); na rozdiel od dvojice «písať» ≈ «pišať» je škrabanie historicky-vývojovo mladším-novším-suchým spôsobom písania. Podobne súvisí aj gr. «γράφειν» [čít. *gráfein*] so slov. «gravírovať» a angl. «**write**» so slovenským slovom «vryť», «vryvať», «vyrývať», tj. ryť tvrdým a ostrým kolíkom do niečoho mäkšieho.⁷ Možno teda predpokladať, že stsl. «писати» [čít. *pismä*] > neocyril. «писма» [v keltskej nosovej výslovnosti *pismän*] *písmo, písmo* («písanie» ≈ «pišanie») na jednej strane a *scriptúra* (lat. «scriptum», angl. «writ») na strane druhej sa odlišovali mokrym alebo suchým spôsobom robenia čiar.

Písmo, ako také, má teda plne náboženský pôvod a charakter. Vzniklo a vyvíjalo sa ruka v ruke spolu s náboženským *kultom* → odtiaľ pochádza slovo *kultúra*.

Posvätný charakter písma

Písmo, podobne ako i reč je výlučným atribútom duchovnej, na obraz Boží stvorenej duše (= hebr. «נְשָׁמָה» [*něšámáh*]), teda je atribútom človeka. Zvieratá, ani žiadne iné živočíchy nemôžu hovoriť, ani písať, lebo ich duša (= hebr. «נֶפֶשׁ» [čít. *nefeš*]) nie je duchovná (nemajú rozum), nie je na obraz Boží stvorená. Ľudia uvedomujúc si duchovný charakter písma, ho preto nie neoprávnene považovali v určitom zmysle za výtvor-produkt-dar samého boha (či už skutočného Boha-Stvoriteľa alebo vymysleného boha-pohlavného údu). Od samého počiatku svojho vzniku malo preto písmo posvätný-sakrálny charakter. Označenie primitívnych písmen vyrývaných do kameňa výrazom «hiero-glyfy» znamená v preklade *posvätné-sväté vrypy*, doslovne *falické vrypy*.

Hieroglyfické písmo. Slovo «hieroglyf» znamená *posvätný-svätý*, doslovne *falický zárez-vryp*. Je zložené z gr. «οὐρά» [čítaj ^(h)*urá*] *mužský pohlavný úd (falus)* → gr. «ἱερός» [čítaj *hieros*] **1) veľký, mohutný, 2) svätý, posvätný, 3) rozkošný**, doslovne *falický*, tj. *pohlavný, patriaci mužskému pohlavnému údu-klinu* → gr. «ἔρωσ» [čítaj ^(h)*eros*] **1) eros, 2) erotický** a gr. «γλύφω» [čítaj *glýfo*] *vydlabávať, vyrezávať, gravírovať*.

Podobne v ešte staršom, tzv. klinovom písme sa *klin* (kolík, mužský pohlavný úd), resp. klín (ženské rodidlá) stal základným grafickým prvkom.

⁶ Porov. N. Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna, 1935, str. 960.

⁷ «write – originally it meant to scratch marks with something sharp», (*The New Webster Encyclopedic Dictionary of the English Language* [Thatcher V.S. ed. in chief], Chicago, 1965, str. 967).

patrilo aj písanie.

Názorná ukážka klínového písma: neoassýrske «^{LU}𐎶𐎵» [^{LU}a-ba = *tupšarru*] *pisár* (tj. doslovne *otec-rus, ktorý vie písať=č(i)arodejník, žrec, rus*),¹⁰

Klínové písmo. Grafický tvar ženského klína (Y), resp. mužského klína (V) = akkad. «𐎶» [DIŠ] = 1) [čit. *išten*] *jeden*, 2) [*ilu*] *boh (podsvetia)*^{8,9} sa stal základným-ťažiskovým znakom tzv. *klínového písma* (pozri **Obr.**). V Mezopotámii existovalo svojho času viac ako tisíc druhov-spôsobov tohto písma. Porov. lat. «cunus» *ženský klín*, tj. pohlavný úd > «cuneus» *klin* > «cuneiform» *klinový tvar*; angl. pejor. «cunt» = čes. «kunda» *ženský pohlavný úd*. *Klin* v tzv. *klínovom písme* sa používal na "písanie", podobne ako sa pohlavný úd-*klin* používa na "písanie", tj. *močenie*, (porov. tal. «pisciare» [*pišare*] *močiť*). K úkonom božského kultu a znalostiam č(i)arodejníkov-mágov-rusov a k podstate obetného kultu

Vo všetkých spomínaných prípadoch vznikali čiary. V jednom prípade tajuplné ohnivé-svetelné čiary, ktoré boh v zlomku sekundy za burácania hromov a hojného padania vody tajuplným spôsobom písal na tmavom podklade zamračenej letnej, príp. nočnej oblohy. V inom prípade boh – pohlavný úd (čes. «péro» = lat. «pen-is») nahrádzaný aj perom (slov. «pero» = angl. «pen») písal čiary, tj. oznamoval svoju vôľu skrze pohlavný výron-moč (alebo čerňidlo-atrament) obetného média. A boli to práve č(i)arodejníci-mágovia-rusi (patrili k nim aj biblickí "traja králi" (mudrci-mágovia)) znalci čiar, ktorí boli jedine kompetentní vykladať zmysel a vysvetľovať obsah týchto "bohom písaných" správ pred negramotným publikom.¹¹

o. Gorazd Andrej Timkovič, OSBM (autor prahistorickej a archeologickej časti - výťah z pripravovanej knihy «Dejiny Rusov-Rusinov od najstarších čias do 9. st. (tj. od stvorenia sveta do príchodu solúnskych vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda)»)

o. Jozafát Vladimír Timkovič, OSBM (autor všetkého ostatného)

19. október 2016

www.spravy.narod.ru

⁸ Porov. lat. «dis» 1) *podsvetie*, 2) *Dis – boh podsvetia* (=lat. Pluto = gr. Hades), 3) *bohatý, zámožný*.

⁹ Porov. R. Borger, *Mesopotamisches Zeichenlexikon*, Münster, 2004, str. 418; porov. maď. «isten» [*išten*] *boh*.

¹⁰ Porov. W.Schramm, *Akkadische Logogramme*, Göttingen, 2010, str. 12.

¹¹ Preto Biblia v gréckom preklade zvanom *Septuaginta* (hebrejský text sa v Christových časoch bežne neužíval) uvádza, že židia zabíjali "čúrajúcich k stene", tj. inými slovami povedané mužov oddávajúcich sa pohanskému kultu-čarodejníctvu. Texty tu uvádzame v cyrilometodejskom staroslovanskom preklade, ktorý je zhodný s gréckou *Septuagintou*, ktorej inšpiráciu potvrdil sám Isus Christos hovoriac, že sa nepomíne ani jediné písmeno, ani jediná čiarka zo Zákona (=Septuaginta), kým sa všetko nesplní (porov. **Mt 5,18**). Božiu inšpiráciu *Septuaginty* potvrdili aj štyria evanjelisti, ktorí zo *Septuaginty* a len zo *Septuaginty* pri písaní Evanjelii citovali: «сїѡ да сотвориѣтъ вѣтъ давидѣ ѿ сїѡ да приложитѣ, ѡще до ѡутра ѡставаю ѡ всѣхъ навѡловыхъ даже до моѡѡцагосѡ къ стѣнѣ (*pišajúceho-močiaceho-čúrajúceho k stene*)», (**1Sam 25,22**); «сегѡ ради сѣ, ѡзъ навождѣ слѡѡ на домѣ іероваѡмовѣ, ѿ потреблю іероваѡмѡѡ моѡѡцаго къ стѣнѣ, держаѡгосѡ ѿ ѡставленѡго во іѡли, ѿ истреваѡ домѣ іероваѡмовѣ, ѡкоже истреваѡлетсѡ гноѡ, дѡндеже сконѡтитсѡ ѣмѡ», (**1Kgr 14,10**); «И вѡстѣ царствѡѡѡ ѣмѡ, внерѡ сѣстѡи ѣмѡ на престѡлѣ ѣгѡ, ѿ извѡ весь домѣ ваѡсовѡ: не ѡстаѡи ѣмѡ моѡѡцагѡ къ стѣнѣ, ѿ ѡжикѡвѣ ѣгѡ, ѿ дрѡга ѣгѡ», (**1Kgr 16,11**); «сїѡе глетѣ гѡѡ: сѣ, ѡзъ наведѣ на тѡ слѡѡ ѿ попалѡ задѡѡѡ твоѡ, ѿ искоренѡ ѡѡѡѡѡ моѡѡцагосѡ къ стѣнѣ, ѿ содерѡжѡмыѡ ѿ ѡстаѡвшѡхъ во іѡли», (**1Kgr 21,21**); «ѿ ѡ рѡкѡи всегѡ домѡ ѡѡѡѡѡ, ѿ потребѡиши ѡ домѡ ѡѡѡѡѡ моѡѡцагосѡ къ стѣнѣ, ѿ содерѡжаѡгосѡ, ѿ ѡстаѡвѡѡѡѡѡ во іѡли», (**2Kgr 9,8**).